

GÜÇ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA ATAERKİL ŞİDDETİ ANLAMAK

UNDERSTANDING PATRIARCHAL VIOLENCE WITHIN THE CONTEXT OF POWER RELATIONS

Senem KURT TOPUZ¹

Tuğba METİN AÇER²

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı, şiddetin geniş kapsamlı bir perspektiften ne anlama geldiğini ve güç ilişkileri bağlamında şiddetin nedenlerini anlamak noktasında teorik bir çerçeve sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada şiddet olgusu ataerkil şiddet kavramı esasında ele alınmıştır. Ataerkil şiddet kavramı şiddet olgusunun; sadece toplumsal cinsiyet eşitsizliğine indirgenmeden, toplumsal yaşamdaki tüm eşitsizliklerin ortaya çıkarabileceği güç ilişkileri bağlamında ve failin yalnızca erkek olması sorunsalının ötesinde ele alınması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Türkçe yazında şiddet kavramının genellikle kadına yönelik şiddet vurgusu özelinde ele alındığı ve konunun genellikle fiziksel şiddet boyutu üzerinden tek boyutlu bir hale getirildiği görülmektedir. Şiddet bu çalışmada şiddetin failinin ve mağdurunun hem kadın hem erkek olabileceği bakış açısıyla ele alınmıştır çünkü şiddet toplumsal bir sorundur ve toplumdaki tüm bireylerle ilgilidir.

Türkiye’de şiddetle mücadele konusunda meselenin özellikle kadına yönelik şiddet vurgusu üzerinden ele alınması, toplumdaki şiddet olgusunun geniş perspektifli olarak değerlendirilme olanağını sınırlamaktadır. Bu çalışma ile hedeflenen, şiddet olgusunun toplumsal yaşamdaki tüm eşitsizliklerin ortaya çıkarabileceği güç ilişkileri üzerinden incelemek gerekliliğini ortaya koyması ve şiddet olgusunu; güç ilişkilerini ve gücü merkeze alarak, sadece toplumsal cinsiyet eşitsizliğine indirgenmeden ve failin yalnızca erkek olması sorunsalının ötesinde geniş bir toplumsal yapı analizi ile ele alınması gerekliliğini vurgulaması bağlamında ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Ataerkil Şiddet, Güç İlişkileri, Kesişimsellik

ABSTRACT

The aim of this study is to provide a theoretical framework to understand what violence means from a comprehensive perspective and what the reasons of violence are within the context of power relations. In accordance with this purpose, the phenomenon of violence is addressed based on the concept of patriarchal violence. The concept of patriarchal violence stresses the necessity to approach the phenomenon of violence without degrading it only to gender inequality, within the context of power relations that can be created by all the inequalities in social life, and beyond the problem of offender being only the male. In Turkish literature, it is observed that the concept of violence is generally addressed in particular to violence against women and that the case is reduced to a unidimensional one by focusing mostly on physical violence. Violence, in this study, is considered from the viewpoint that the offender and the victim can be either woman or man because violence is a social problem and concerns all the individuals in the society. Attending to the combat against violence in Turkey particularly on the emphasis of violence against women limits the possibility of evaluating the phenomenon of violence in the society from a broad perspective. The objective of this study is to reveal the necessity of examining

¹ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, Doç.Dr kurt_s@ibu.edu.tr Orcid No: [0000-0002-7082-3198](https://orcid.org/0000-0002-7082-3198)

² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, FEF Sosyoloji Bölümü, Dr.Öğr. Üyesi tugba.metin@ibu.edu.tr Orcid No: [00000001-9808-3999](https://orcid.org/00000001-9808-3999)

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Senem Kurt Topuz e-posta: kurt_s@ibu.edu.tr

Gönderilme /Submitted: 20.01.2022, Kabul/ Accepted: 29.06.2022

the phenomenon of violence through the power relations that can be created by all the inequalities in social life and to stress the need to address it without reducing it only to gender inequality and beyond the problem of offender being only the male by conducting a thorough social structure analysis.

Keywords: *Violence, Patriarchal Violence, Power Relations, Intersectionality*

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı, şiddet konusunu “ataerkil şiddet” (patriarchal violence) kavramı üzerinden incelemektir. Şiddet olgusunu güç ilişkileri çerçevesinde inceleyen ataerkil şiddet kavramı; toplumsal alanda farklı eşitsizliklerin kesişimselliğinde meydana gelen şiddetin geniş kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Dolayısıyla şiddetin geniş kapsamlı bir perspektiften ne anlama geldiğini sorgulamak, şiddetin yöneldiği öznelerin kimler olduğunu ve güç ilişkileri bağlamında şiddetin nedenlerini anlamaya çalışmak ve bu bağlamda literatüre katkı noktasında ayrıntılı teorik bir çerçeve sunmak bu çalışmanın temel amacıdır.

Son dönemlerde şiddetin farklı boyut, tür, yoğunluk ve sonuçlarıyla bir toplumsal olgu olarak Türkiye gündeminde ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Özellikle kadına yönelik şiddet, çocuklara yönelik şiddet, hayvanlara yönelik şiddet başlıkları altında çok sayıda olaya tanık olunmaktadır. Bununla birlikte cinayet, yaralama, taciz, tecavüz gibi adli vakalara da artan bir sıklıkla referans verilmektedir. Bu bağlamda Adalet Bakanlığı’na bağlı Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nün verileri ekseninde 2015-2019 yılları arasındaki farklı suç kategorilerinde yer alan suç sayılarına bakıldığında, suç sayılarının yıllar içinde arttığı görülmektedir .

European Institute for Gender Equality (Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü) 2020 raporuna göre çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelli bireyler, göçmenler, mülteciler ve azınlık grupları veya genel bir deyişle dezavantajlı gruplar genel nüfusa oranla daha fazla sosyal dışlanma, ayrımcılık ve şiddet riski ile karşı karşıyadır. Bu durum Türkiye’de yayınlanan raporlarda da

karşılığını bulmaktadır. Örneğin, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2017 veri raporunda 1 yıl içinde 409 kadının erkekler tarafından öldürüldüğü, 387 çocuğun cinsel istismara, 332 kadının ise cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir. Aynı platformun 2018 veri raporunda ise 1217 çocuk istismarının basına yansıdığı belirtilmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2017). UNICEF (2010) “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet” araştırmasına göre 7-18 yaş arasındaki çocukların %56’sının fiziksel, %49’unun duygusal, %10’unun ise cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir.

UNICEF (2017) raporuna göre, 30 ülkede 1 yaşındaki her 10 çocuktan 6’sı genellikle şiddet içeren disiplin yöntemlerine maruz kalmaktadır. Fiziksel şiddetin yanı sıra cinsel şiddet de ürkütücü boyuttadır (UNICEF, 2017). Dünya çapında beş yaşından küçük her dört çocuktan birisi hayatlarının herhangi bir döneminde cinsel ilişkiye ya da başka cinsel eylemlere mecbur bırakılmıştır (UNICEF, 2017). Dünya Sağlık Örgütü dünya çapında kadınlarda her 5, erkeklerde ise her 13 yetişkinde 1’inin çocukken cinsel istismara uğradığını; dünya genelinde (2018 yılı içerisinde) çocukların %23’ünün fiziksel, %26’sının cinsel istismara, %16’sının da ihmale maruz kaldığı belirtmiştir (Euronews, 2019). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’nün PISA 2015 Sonuçları Raporu’nda 15 yaş düzeyindeki öğrencilerin (%19) okulda ayda birkaç kez zorbalığa maruz kaldığı ortaya konulmuştur (PISA, 2015). Birleşmiş Milletler Kadın Birimi tarafından “2019-2020 Değişen Dünyada Aile” başlıklı raporda dünya genelinde her gün 137 kadının, aile üyelerinden biri tarafından öldürüldüğü ortaya konmaktadır (UN Woman,

2019). Raporun en önemli tespiti kadına yönelik şiddet ile çocuğa yönelik şiddet arasında bir ilişki bulunmasıdır, öyle ki çocukluğunda şiddete maruz kalan bireyler için ileride bir yetişkin olarak şiddetin faili olması ya da partnerinden şiddet görmesi ihtimali artmaktadır (UN Woman, 2019). Türkiye özelindeki olgusal veriler ise durumun ne kadar ciddi olduğunu ortaya koymaktadır. 2016 yılında yayınlanan “Wave: Kadına Yönelik Şiddet Karşılaştırmalı Raporu: İtalya, İspanya, Türkiye” adlı raporda; İtalya’da kadınların %27’sinin, İspanya’da %22’sinin 15 yaşından sonra eşi ya da eşi olmayan bir kişiden fiziksel ve/veya cinsel şiddet veya tehdit görmekte olduğu belirtilmektedir. Türkiye’de ise en az bir kez evlenmiş kadınların %36’sı 15 yaşından itibaren bir eş/partnerin şiddetine maruz kalmaktadır (Palmen vd., 2016). Raporda verilerin yorumlanmasıyla ilgili özellikle belirtilen nokta; Türkiye’de kadına yönelik şiddeti hukuki olarak düzenleyen ana kavramın “aile içi şiddet”, İtalya ve İspanya’da “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” kavramı olduğudur. İtalya’da kadınların %38’i, İspanya’da %33’ü 15 yaşından itibaren psikolojik şiddet görmüş, Türkiye’de ise evlenmiş kadınların %44’ü psikolojik şiddet görmüştür. Ekonomik şiddet ile ilgili verilere bakıldığında ise, İtalya’da kadınların %13’ü, İspanya’da %8’i, Türkiye’de ise %30’u ekonomik şiddete maruz kalmıştır. İtalya’da kadınların %18’i, İspanya’da %11’i ve Türkiye’de %27’si herhangi bir şekilde tacize uğramıştır. Görüldüğü üzere veriler fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddetin bu üç ülkede yaygın olduğuna, en yüksek oranın ise Türkiye’de olduğuna işaret etmektedir (Palmen vd., 2016). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’ (OECD)’nin 2019’da yayınladığı “Society at a Glance” araştırmasına göre ise, 36 üye ülke içinde Türkiye %38’lik bir oran ile, hayatlarında en az bir kez eşinden fiziksel veya duygusal şiddet gören kadın oranının en yüksek olduğu ülkedir (OECD, 2019). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın yayınladığı “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” (2014:21) raporunda “kadınların %62’si eşi veya birlikte olduğu kişinin her zaman nerede olduğunu bilmek istediğini,

%43’ü ise başka erkeklerle konuşunca eşi veya birlikte olduğu kişinin sınırlendiğini belirtmiştir”. Türkiye gibi şiddet oranının yüksek olduğu bir ülkede şiddete en fazla maruz kalan bir diğer grup çocuklardır. Genç Hayat Vakfı’nın yayınladığı araştırma raporuna göre “Türkiye’de çocukların %73,4’ü en az bir kez ev içi şiddeti yaşamıştır”. Ayrıca son 1 yıl içerisinde %67,9’u duygusal şiddete, %37’si fiziksel şiddete, %25,7’si ihmal edici davranışlara maruz kalmıştır (GHV, 2012). TÜİK Aile Yapısı Araştırma’na göre Türkiye’de anne-babalar çocuklarına en fazla azarlayarak (%72,6) ceza vermektedir (TÜİK, 2017). Ayrıca dövme (%20,79) ve tokat atma (%32,6) da verilen cezalar arasında en yüksek oranlara sahip cezalandırma biçimleridir (TÜİK,2017). Olgusal veriler, gerek aile içinde yaşanan şiddette, gerekse toplumsal yaşamın tüm alanlarında diğer gruplara yönelik şiddette toplumsallaşma sürecinin oldukça etkili olduğuna işaret etmektedir.

Konda (2017) tarafından yayınlanan “Toplumsal Yaşamda Şiddet ve Travma” adlı raporun bulguları Türkiye’de kadınların, gençlerin, eğitimi olmayanların, dul ve boşanmış olanların, Kürtler’in ve Aleviler’in diğer demografik, sosyolojik ve kültürel gruplarla karşılaştırıldığında şiddetle karşılaşmaları ve şiddetin mağduru olma olasılıkları en yüksek gruplar olduğunu tespit etmiştir. Yavuz vd. (2006, s. 1)’nin eşcinsellere yönelik fiziksel şiddeti ele aldıkları çalışmalarında 100 heteroseksüel, 100 eşcinsel erkek ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde hem heteroseksüel hem de eşcinsel erkeklerin benzer oranlarda şiddete maruz kaldığı, ancak eşcinsel erkeklerin ağır derecede şiddete maruz kaldıkları ve şiddetin faillerinin genellikle yabancı kişiler olduğu, heteroseksüel erkeklerin ise hafif şiddete maruz kaldığı, şiddetin faillerinin ise genellikle aile içinden olduğu tespit edilmiştir. Şiddetin mağduru olma olasılıkları yüksek olan bir başka dezavantajlı grup ise göçmen kadınlardır. Yapılan araştırmalarda ortaya konulduğu üzere göçmen kadınlar yaşadıkları travma ve şiddet deneyimleri sebebiyle erkeklerden daha fazla şiddetin olumsuz etkilerini yaşamaktadırlar (Buz, 2007, s. 45). Bu

anlamda şiddet olgusunun güç ilişkileri ve güç ilişkilerinin meydana getirdiği toplumsal hiyerarşiler temelinde çok boyutlu olarak analiz edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada ifade etmek gerekir ki şiddet gerçeğini ister kadın, ister hayvan, ister çocuk ya da eşya sıfatı ile tamlayalım, şiddetin bir toplumsal gerçek olarak var olduğu ve olmaya da devam ettiği tartışmasızdır. Bundan dolayıdır ki, şiddetle mücadele vurgusu sıklıkla gerek kamu politikaları ile gerek kamu spotları ile gerekse de sivil toplum örgütlerinin girişimleriyle önemli bir kamusal tartışma konusu haline gelmiştir.

1. Şiddet Kavramı

Öncelikle, şiddetin fail ve mağdur arasında duygusal ve fiziksel çeşitli davranışları ve durumları içeren, geniş ve sıklıkla değişen bir içeriğe sahip, tanımlanması güç bir kavram olduğunu ifade etmek gerekir (Levi ve Maguire, 2002). Ancak bu güçlüğü rağmen, şiddetin bu çalışmada en basit tanımlamasıyla, temel insan haklarının ihlal edilmesi olarak ele alındığını belirtmek gerekmektedir. Bu ihlalin sosyal, ekonomik, ahlaki ya da siyasi olarak gerçekleşebileceği (Riga, 1969) düşüncesi de bu çalışmanın temel dayanaklarından biridir. Şiddet bir ihlaldir çünkü başkalarının iradesine veya isteklerine karşı, verilen kararları etkilemek için gayri meşru veya izinsiz güç kullanımınıdır (Wolff, 1969). Bir başka ifadeyle şiddet, “bir kişinin ya da kimi zaman bir grubun başka bir kişi üzerinde güç ve kontrol kurma çabasıdır” (Humphreys, 2007, s. 121). Dolayısıyla pejoratif bir içeriğe sahip olan bu kavramın birden çok boyutu vardır. Bu bağlamda şiddeti açıklamak noktasında iki bakış açısının olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bunlar minimalist bakış açısı ve kapsayıcı (comprehensive) bakış açısıdır (Bufacci, 2005).

Minimalist bakış açısı kapsayıcı bakış açısına göre, şiddete yönelik daha dar kapsamlı bir anlayışı içerir ve şiddeti yoğun ve yıkıcı bir güç olarak ele alır. Şiddeti açıklamada özellikle

fiziksel güç ve bu gücün yarattığı hasar ve mağduriyet üzerinde duran açıklamalar, genel itibarıyla minimalist bakış açısı kapsamında ele alınmaktadır (Bufacci, 2005). Bu bağlamda şiddet, öldürmek ya da yaralamak üzere uygulanan, kişiye acı vermek üzerine odaklanan bir fiziksel güç uygulamasıdır (Geras, 1990).

Şiddete yönelik kapsayıcı bakış açısı ise şiddetin sadece fiziksel değil, psikolojik bir boyutu olduğunu da vurgular. Audi (1971, s.59) “şiddetin bir kişiye, hayvana ya da eşyaya yönelik fiziksel ya da psikolojik bir davranış olabileceğini” belirtir. Şiddet bir bireyi, canlı ya da cansız varlığı hedefleyen fiziksel ya da psikolojik taciz şeklinde gerçekleşen güçlü, sert ve keskin bir davranış ifade eder. Bu davranış kasti, kötü niyetli ve zarar vermeyi hedef alan bir nitelik taşımaktadır. Şiddetin psikolojik boyutu ise Audi’ye (1971) göre bir kişinin diğer bir kişiye tehditkâr ya da tacizkar bir şekilde bağırması ya da öfke patlaması ve sözlü hakaret ile kişiyi provoke etmesi gibi durumlarda oluşur.

Psikolojik şiddet öteki şiddet türleri ile karşılaştırıldığında somut göstergelerin yokluğundan ya da yetersizliğinden kaynaklı olarak tanımlanması en güç şiddet türü (Rogers ve Follingstad, 2014) olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte tanımlanmasında karşılaşılan güçlükler bu şiddet türüne karşı somut önemler alınmasını da güçleştirmektedir. Psikolojik şiddet kavramı farklı isimlendirmelerle tanımlanan, gerek duygusal ilişkilerde, gerek aile yaşamında gerekse de iş yerlerinde görülen bir şiddet türüdür. Bu noktada psikolojik şiddet psikolojik istismar, mobbing, duygusal şiddet ya da duygusal istismar gibi alternatif isimlerle tanımlanan, fail ve mağdur arasında gerçekleşen bir saldırganlık biçimi olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda failin mağduru duygusal olarak sindirmek, aşağılamak ya da cezalandırmak için mağdura bağırması, küfür etmesi, hakaret etmesi; mağduru korkutması, tehdit etmesi, küçük düşürmesi, devamlı eleştirmesi; mağduru hareketlerini, giyimini, başkalarıyla ilişkilerini denetleyerek toplumdaki

uzaklaştırması ve mağduru sınırlaması, mağdurda değersizlik hissi uyandırması gibi yollarla düzenli olarak mağdura duygusal baskı uygulaması psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilebilir (Boyacıoğlu vd., 2019; Akay, 2014; Patricia 2012; Ünal, 2005). Örneğin bir psikolojik manipülasyon ve taciz yöntemi olarak adlandırılan ve bir psikolojik şiddet türü olarak ele alınan “gaslighting”, mağduru kendi hafızasını, algılarını ve akıl sağlığını sorgulayıp irdelemeye yöneltir, mağdur üzerinde duygusal baskı yaratarak mağdurun kendisini değersiz hissetmesine sebep olur. Mağdurun psikolojik olarak manüplasyonu anlamına gelen özel bir istismar biçimi olarak gerçekleşen gaslighting sonucunda, mağdur kendine karşı özgüvenini yitirmekte, kendi gerçeklik algısını sorgulamakta ve devamlı korkmaktadır. Gaslighting bir psikolojik şiddet türü olmasından kaynaklı olarak tespiti ve müdahale edilmesi zor bir şiddet türüdür (Calef ve Weinshel, 1981; Thomas, 2018).

Bu bağlamda şiddeti kapsayıcı bakış açısı üzerinden ele almak, şiddeti bir yandan birinin diğerini öldürmesi ya da yaralaması, bir başkasına acı çektirmesi ile sonuçlanan fiziksel bir güç uygulaması olarak ele almayı gerektirirken, diğer yandan da tehdit, taciz, sindirme, hakaret etme, hor görme gibi psikolojik bir zorlama/baskı olarak ele almayı gerektirmektedir. Bu kapsamda nihai sonuçları farklı olsa da hakaret ya da aşağılama da, birini yaralama da şiddetin farklı boyutlarına referans vermeyi gerekli kılan ve şiddet unsuru içeren insan davranışı olarak düşünülmelidir. Bununla birlikte bu çalışmada şiddet olgusunun fiziksel ve psikolojik türlerinin yanında cinsel ve ekonomik şiddet türlerini de kapsayacak şekilde ele alınması gerekliliği bir diğer önemli vurgudur. Bu noktada ekonomik şiddet, “toplumsal ve ekonomik yapıda dezavantajlı olan bireylerin ekonomik bağımsızlıkları ve bunun oluşum sürecindeki -kadın istihdamına izin verilmemesi, istenilmeyen bir işte zorla çalıştırılması, iş hayatındaki ileri pozisyonların kısıtlanması, eşit işe eşit ücret verilmemesi gibi- olumsuz etki ve engelleri tanımlayan bir şiddet türü” olarak ele

alınmaktadır (Gürkan ve Coşar, 2009). Cinsel şiddet ise kişinin kendi iradesi dışında kim tarafından gerçekleştirildiği önem taşımaksızın herhangi bir cinsel istismara maruz kalmasıdır. Bu bağlamda cinsel şiddet yalnızca sözlü veya mimik/jestler vasıtasıyla ortaya çıkabileceği gibi doğrudan fiziksel etkileşimin olduğu durumları da kapsamaktadır. Bir başka ifadeyle cinsel amaçlı olarak, bireyin kendisine yöneltilen her türlü söz veya eylem düzeyindeki cinsel davranış cinsel şiddet olarak ifade edilmektedir (Karınca, 2011). Bu çalışmada şiddet kavramı, kapsayıcı (comprehensive) şiddet bakış açısı üzerinden ele alınmakta ve çalışma şiddetin gerek fiziksel gerekse de psikolojik, cinsel ve ekonomik unsurlar üzerinden gerçekleşen bir insan hakkı ihlali olduğu inancına dayanmaktadır.

2. Ataerkil Şiddet Kavramı

Ataerkil şiddet kavramı “gücü elinde tutan bireyin şiddetin değişik formları aracılığıyla diğerleri üzerinde nasıl kontrol sahibi olduğunu” (Hooks, 2012, s. 78) açıklamak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla, ataerkil şiddet kavramı kadınların nasıl yalnızca şiddetin birer mağduru değil, aynı zamanda birçok farklı durumda şiddetin faili olduklarını da ortaya koymaya çalışan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Erkek ya da kadın herhangi bir birey, herhangi bir toplumsal bağlamda bir tahakküm ortamında birden fazla pozisyonda yer aldığından, bir birey bir ezen, ezilen bir grubun üyesi veya aynı anda hem baskıcı hem de ezilen olabilir (Hill Collins, 1991). Bir başka ifadeyle Sancar (2016)’ın da belirttiği gibi şiddeti reddeden erkekler olduğu gibi şiddete destek veren kadınlar da söz konusudur. Toplumsal yapıda şiddetin boyutlarını, güç ilişkileri bağlamında geniş kapsamlı olarak analiz etmeye yönelik çalışmalarda ataerkillik kavramına sıklıkla referans verilmektedir (Barker, 2016; Fox, 1993; Hunnicut, 2009; Perilla, Frndak, Lillard, East, 2003). Söz konusu çalışmalarda toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, baskı ve güç ilişkileri bağlamında şiddet ve şiddetin toplumsal olarak

yeniden inşasında fail olarak yalnızca erkeklerin görülmesinin bir yanığı yaratacağı hususu sıklıkla vurgulanmaktadır (Hunnicut, 2009; Fox,1993; Cavanaugh, 2012). Şiddet olgusu ataerkil toplumsal yapıdan kaynaklı kadına yönelik şiddete indirgenerek, dar bir toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmektedir (Cavanaugh, 2012). Genel bir eğilim olarak ataerkillik ve kadına yönelik şiddet arasındaki kuramsallaştırma çabası Hunnicutt (2009) tarafından beş nedenle eleştirilmiştir; a) kavramın güç ilişkilerini basitleştirmesi, b) kavramın yanlış bir “evrenselliği” ima etmesi, c) erkekler arasındaki farklılıkları görmezden gelmesi, d) kadınlar veya erkekler tarafından erkeklere yönelik şiddeti görmezden gelmesi, e) kavramın bize neden sadece birkaç erkeğin ataerkil olarak nitelendirilen toplumlarda kadına karşı şiddet kullandığını anlamamıza yardımcı olmaması.

Ancak ifade etmek gerekir ki, her ne kadar cinsiyet hiyerarşileri ataerkil sistemlerin merkezi örgütlenme özelliği olsalar da yaş, ırk, sınıf, cinsellik, din, tarihi konum ve milliyet, cinsiyet statüsüne aracılık ederek erkeklere ve kadınlara çeşitli miktarlarda sosyal değer, ayrıcalık ve güç tahsis eder (Hunnicut, 2009). Barker (2016) çalışmasında “erkek şiddeti” kavramı yerine şiddete “yapısal eşitsizlik” perspektifinden bakmaya olanak sağlayacak bir kavram olarak “ataerkil şiddet” kavramının analitik işlevselliğine dikkat çekmektedir. Barker (2016) şiddeti düşük gelir grubundaki ve sosyal olarak dışlanmış etnik grup mensubu erkeklerin deneyimleme ve kullanma olasılıklarının yüksek olmasını gerekçe göstererek, ataerkil şiddeti yaratan ve eşitsizlik içeren sosyal ve ekonomik yapıların göz önüne alınması gerektiğinin altını çizerek.

Literatürdeki bazı çalışmalar failin yalnızca erkek olarak görülmesini sorgulamakta, kadınların da şiddetin faili olabileceğini, dolayısıyla şiddetin bu noktada daha detaylı analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Fox, 1993; Perilla ve diğ., 2003; Whaley ve Messner, 2002). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tüm yönleriyle en zayıf kuramsallaştırma çabasının kadına yönelik şiddet konusunda olduğunu iddia eden Fox (1993)

literatürdeki güçlü erkeklerin, daha ayrıcalıklı konumlarının bir göstergesi olarak ve onu desteklemek için (kadınları kontrol ederek) kadınları mağdur ettikleri iddiasını eleştirir. Kadınlar erkeklerden farklı motivasyonlarla da olsa şiddetin faili olabilmektedir. Bunu anlamak için yapılacak araştırmalarda söz konusu motivasyon kaynakları ayrı ayrı, derinlemesine sorgulanmalıdır (Fox, 1993). Bu doğrultuda “kadınların şiddet kullanmayı neden tercih ettikleri” sorunsalı çerçevesinde, ataerkil şiddet kavramının sunduğu perspektifte; yapısal güç ilişkilerinin sosyal öğrenme, seçim ve fırsatları bireylere sunmasına dikkat çekilmektedir (Perilla vd., 2003). Kadınlar farklı sebeplerle şiddeti kullanmayı tercih etmektedirler. Buna göre şiddet kullanma fırsatı ya da bu fırsatın oluşturduğu sosyal bağlam cinsiyetçilik, homofobi ve diğer baskı biçimlerine dayanan değer, yapı ve inançları sıkı bir biçimde koruyan yapılar tarafından yaratılır. Cinsiyet, etnik köken, cinsel yönelim, sınıf, yaş her biri şiddet için fırsat yaratan bir güç dengesizliği unsurudur (Perilla vd., 2003). Ataerkil sistemler diğer tahakküm sistemleriyle bağlantılı olduğundan, ataerkil şiddet kavramı, yaşlıların gence egemen olduğu, erkeklerin kadınlara, erkeklerin erkeklere egemen olduğu, beyazların renkli insanlara hükmettiği, gelişmiş ulusların gelişmekte olan uluslara hükmettiği ve insanların doğaya egemen olduğu hiyerarşi alanları kapsamında ele alınmalıdır (Hunnicut, 2009).

3.Güç/İktidar Bağlamında Şiddet Olgusunun Kesişimsellik Perspektifinden Ele Alınması

Genelde güç/iktidar “bir bireyin ya da bireyler topluluğunun kendi istekleri doğrultusunda, rızaları olup olmadıklarına bakmaksızın diğer insanların davranışlarını etkileyebilme, yönlendirebilme veya denetleyebilmesi” (Demir ve Acar, 1992, s. 206); “bir ya da birden fazla kişinin bir toplumsal eylem içinde, o eyleme katılan başkalarının direnişine karşın da olsa, kendi iradesini gerçekleştirme şansı” (Weber,

2006, s. 268); nicel bir kavram olarak istenilen ya da tasarlanmış sonuçların üretilmesi (Russel, 1990) olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda iktidarın taraflardan birinin diğerine kurduğu üstünlük eylemine dayandığı (Özüoğlu, 2019) ileri sürülebilir. Foucault (2016)'ya göre iktidar özünde, 'yapmamalısın' diyen kimseyi tanımlamaktadır. Dolayısıyla iktidar, "başkalarının eylemi üzerine bir eylem ve bu eylemi de yönetmek" (Foucault, 2016, s. 23) olarak tanımlanabilir. "İktidar; bir ilişki, bir eylem biçimi, bir eylemlilik sürecidir. Ama bu, doğrudan doğruya başkaları üzerinde değil, başkalarının şimdiki ya da gelecekteki eylemleri üzerindeki bir eylemdir. Bir başka ifadeyle iktidar, öbür eylemler üzerinde icra edilen bir eylem kipidir" (Foucault, 2016, s. 20). Esgün'e (1999) göre bu eylemlilik süreci yaptırma eylemidir. "Yaptırma eyleminde yaptırılan, yapan vasıtasıyla yapan kişidir; dolayısıyla eylemi gerçekleştirenin konumu eylemi gerçekleştirmeye yarayacak bir araçtan farksızdır". Dolayısıyla iktidar süreci, sürecin biçimsel ögesi yaptırma eylemi ve özsel ögesi nesneleştirme sürecinin birleşimiyle başlar. Bir başka ifadeyle "iktidar sürecini başlatan, bu yaptırma eyleminin motivasyon ile değil manipülasyon ya da zorla gerçekleştirilmesi; yani yaptırma dönüşmesidir" (Esgün, 1999, s.31).

Bu noktada ifade etmek gerekir ki, fiziksel ya da psikolojik ölçütlere göre "güç/iktidar yaratıcılığın, gelişmenin, iyiliğin aracı olabileceği gibi, başlı başına kötülüğün de aracı olabilir" (Güleç vd., 2012). Bu noktada şiddet, gücün bir kötülük aracı olarak kullanılmasının ifadesidir ve dolayısıyla şiddet kavramının kökeninde güç yatar. Bir başka ifadeyle şiddetin kaynağı eşitsiz güç ilişkileridir, yani şiddet güç dengesizliğinden kaynaklanır. Şiddet, gücünün güçsüze iradesini kabul ettirme biçimi ve bireylerin üstün statülerini yeniden sağlamanın bir yoludur (Ünlü vd., 2009; Menes ve Saffranoff, 2020). Bu bağlamda eşitsiz güç ilişkileri kavramının altında yatan "eşitsizlik" durumunu ortaya çıkaran pek çok unsurun bulunduğunu belirtmek ve dolayısıyla şiddet olgusuna farklı eşitsizliklerin kesişimselliği perspektifinden bakmak gerekmektedir.

Dolayısıyla eşitsizlik yaratan kategoriler olarak cinsiyet, yaş, etnisite, sınıf, göçmenlik, inanç, engellilik vd. kategorilerin farklılığı göz önüne alınarak, eşitsizlik yaratan kategorilerin bir ya da birkaçının kesişimselliğinde analizler yapılmalıdır (Anthias, 2013; Brah ve Phoenix, 2004; McCall, 2005). Bu bağlamda ifade etmek gerekir ki, farklı eşitsizliklerin kesişimselliği konusunda yaşanan toplumsal deneyimlere bakmak gerektiği hususu Feminist Kuram çerçevesinde kesitlerarasılık kuramı tarafından ortaya konulmuştur. Kuramın merkezi temasına göre, bütün kadınlar toplumsal cinsiyet temelinde baskıya maruz kalırken, aynı zamanda eşitsizliğin farklı arakesitleri yoluyla da farklı baskılara maruz kalmaktadırlar (Ritzer, 2013). Bu merkezi temaya göre "kadın" kategorisinin homojen olmaması sebebiyle baskı ve ayrımcılık farklı derecelerde yaşanabilir (Hill Collins 1991; Walby, Armstrong, Strid 2012; Yuval-Davis 2006). Literatürde son dönem toplumsal cinsiyet temelli şiddeti analiz eden çalışmalara bakıldığında, feministler tarafından kullanılan "kesişimsellik" kavramının güç ilişkilerinin ve bu ilişkilerin ortaya çıkardığı eşitsizlikler temelinde vuku bulan şiddeti anlamak için oldukça işlevsel olduğu görülmektedir (Boesten, 2012; Bograd, 1999; Brown, 2012; Fu, 2015; Tredway, 2019).

Bu noktada "gücün/iktidarın, temel insan ilişkilerini yozlaştıran bir yönünün bulunduğu" (Millett, 1987) varsayımı kabul edildiğinde, güç ilişkilerinin bulunduğu yerde şiddetin de bulunması kaçınılmazdır. Tahakkümün farklı biçimleri erkeğin erkeğe şiddeti, cinsel yönelime yönelik şiddet, çocuklara yönelik şiddet, kadının kadına şiddeti gibi birçok şiddet eyleminde somutlaşır. Bu durumu açıklayan bir kavram olarak (Bozok, 2011; Connell, 2016; Demez, 2005; Kandiyoti, 2007; Özbay 2013; Sancar, 2016) "hegemonik erkeklik" kavramına bakılabilir. "Hegemonik erkeklik, daima kadınlarla ilgili olduğu kadar ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleriyle ilgili olarak da inşa edilmektedir" (Connell, 2016). Bu perspektiften de anlaşılacağı üzere, "hegemonik erkeklik yalnızca kadın üzerinde tahakküm

kurmak anlamına gelmemekte, bunun yanı sıra toplumun ikincil konuma ittiği erkeklik tarzlarının sorgulanmasını mümkün kılar ve belirli erkek kategorilerinin marjinalleşme ve damgalanma deneyimlerini açığa çıkarır” (Kandiyoti, 2007). Bu bağlamda, “hegemonik erkeklik ve ataerkil şiddet arasındaki bağlantı, basit olmamakla birlikte yakındır” (Connell, 2016). Ayrıca hegemonik erkeklik kavramı, aile içi şiddet ve eşcinsellere yönelik şiddetin temelindeki sebeplerin açığa çıkarılması, dolayısıyla şiddeti meşru kılan kurumların işleyiş mekanizmasının çözümlenmesi ve şiddetin birey düzeyinde nasıl özümşenerek toplum genelinde yaygınlaştırılmasının ipuçlarını sağlayabilecek bir kavram olarak kabul edilir (Türk, 2015). Bu çerçevede “eril şiddet yaş, sınıf, cinsiyet ve etnisiteye dayalı hiyerarşilerle yapılandırılmış ve en güçlüünün kazanacağı biçimde örgütlenmiş bir davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir” (Sancar, 2016, s. 216).

Bununla birlikte asimetric güç ilişkileri ile karakterize olan tüm sistemlerde olduğu gibi erkek egemenlik sistemlerinin de baskıcı ve koruyucu yönleri bulunmaktadır. Aynı zamanda her sistemde kadınların da kendi güç ve özerklik alanları mevcuttur. Dolayısıyla kadınları ikincil konuma iten sistemleri kadınlar da erkekler kadar sahiplenebilirler (Kandiyoti, 2007). Bu durum Kandiyoti (2007) tarafından “ataerkil pazarlık” olarak kavramsallaştırılır. Ataerkil pazarlık kavramının temelinde, erkekler ile kadınlar arasındaki bazı karşılıklı beklentilerin gerçekleştirileceği kabulü vardır. Kandiyoti (2007), ataerkil pazarlık kavramını ataerkilliğin sadece kadını ezen bir sistem olarak değil ona bir takım korumalar ve imkânlar vaat eden bir sistem olarak görülmesi gerekliliği üzerinden kurgulamıştır. Bir başka ifadeyle, bazı kadınların bu pazarlığı kabul etmesinin nedeni, kendilerine de bu pazarlık karşılığında bir şeyler vaat edilmesidir. Bu vaatlere örnek olarak; çalışmayacaksın ve her ihtiyacın görülecek, çocuklarına bakacaksın gibi bir vaat örnek verilebilir. Ancak, vurgulamak gerekir ki ataerkil pazarlığın ve bu pazarlık sonucunda gerçekleşmesi öngörülen beklentilerin niteliği

toplumdan topluma değişebilir (Kandiyoti, 2007). Örneğin, yaşlı kadınların kendi ataerkil aile sistemlerinde bir tür saygı ve statü pozisyonuna sahip oldukları ve kendi ataerkil ideolojilerini korumak için bir teşvik yarattığı çok sayıda kültür vardır (Kibria, 1990). Bu noktada yaşın, daha genç olanın yaşlıdan aşağı olduğu bir eşzamanlı hiyerarşiyi temsil ettiğini söylemek önemlidir. Çünkü bu daha geniş hiyerarşik düzenler, kadınların neden ataerkil yapıları ve ideolojileri sürdüren şekillerde davrandıklarını da aydınlatılabilir. Bu kesişen hiyerarşik yaş, sınıf ve ırk sistemleri ataerkilliklerle uyumludur. Dinnerstein (1976), erkek egemenlik sistemlerinin hem kadınların hem de erkeklerin suç ortağı olduğu sistemler olduğuna dikkat çekmiştir. Dinnerstein’e göre bu güç düzenlemelerini hem kadınlar hem de erkekler yaratmıştır ve sürdürmektedir. Örneğin, Hooks (2012, s. 81)’a göre “asla şiddet uygulamayan fakat çocuklarına özellikle de erkek çocuklarına şiddetin toplumsal kontrolü sağlama yolunda kabul edilebilir bir araç olduğunu öğreten bir anne de ataerkil şiddet kavramıyla anlatılmak istenen duruma uygun davranışlarda bulunmaktadır”.

Wies ve Haldane (2011)’nın da belirttiği gibi toplumsal cinsiyet temelli şiddet yalnızca kadına yönelik şiddet değildir, dolayısıyla toplumsal cinsiyet temelinde meydana gelen şiddet daha geniş politik-ekonomik kapsamda dikkate almak gereklidir. Fu (2015) bu noktada çalışmasında “Hepimize karşı şiddeti sona erdirmek için ne yapmalıyız?” sorusundan hareket etmek gerektiğini belirtir. Fu (2015) İngiltere’ye göç eden Güney Asyalı kadınların şiddet deneyimlerini ele aldığı alan çalışmasında, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ırk, sınıf, yaş, cinsiyet ve engellilik gibi yapısal baskı unsurlarının kesişimselliğinde ele alır. Çalışmada aile içi şiddet yaşayan kadınların hikayelerine bakıldığında yaşamlarının göç ettikleri ülkenin sağlık sistemi, eğitim sistemi, göçmenlik sistemi ve kapitalist sistem tarafından da sınırlandırıldığı görülmüştür. Fu (2015)’nin bu durumu açıklamak için kullandığı “yapısal şiddet kavramı”ı güç ilişkilerini merkeze alarak eşitsizlikleri anlamak

için oldukça işlevseldir. Fu (2015) Yapısal Şiddet açısından katılımcıların deneyimlerini incelediğinde birincil ve en yaygın güç ve kontrol biçiminin ekonomik olduğunu tespit etmiştir. Kişilerarası şiddete bakıldığında sosyo-ekonomik şiddet daha baskındır (Fu, 2015). Yaş, toplumsal cinsiyet ve göçmenlik gibi kategorilerin kesişimselliğinde şiddet, özellikle de ekonomik şiddet meydana gelmektedir (Fu, 2015). Fu (2015), görüldüğü üzere sosyo-kültürel olarak inşa edilmiş hiyerarşik bir sınıflandırma sistemi olan toplumsal cinsiyet sistemini, baskı ve güç ilişkilerinin farklı formlarını içerecek şekilde yaklaşımının merkezine alır. 2011 yılında İspanya’da yapılan çalışmada ise karma evliliklerde kadınların daha fazla şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Buna göre yerli kadınlar göçmen erkekler tarafından daha fazla şiddete maruz kalmaktadırlar (Menes ve Saffranoff, 2020). Scott’ın (1985) köylü direnişi üzerine yazdığı - “Weapons of the Weak”- başlıklı çalışmasında, köylülerin devam eden sömürülerine karşı kullandıkları geniş bir yalancı, "günlük" stratejiler repertuarını ortaya koymaktadır. Kadınların tecrübe ettiği boyun eğme, diğer kadınlarla gayri resmi ittifaklar kurma gibi yaratıcı kendini koruma mekanizmaları doğuracaktır. Kibria (1990), yakın zamanda yerleşmiş Vietnamlı göçmenlerden oluşan ataerkil bir toplulukta, kadınların gayri resmi ağlarının tacizci ev içi erkek partnerlere karşı koruyucu güçler olarak hizmet ettiğini belirtmiştir. Bir kadının "değeri" ırk, sınıf, yaş, görünüm ve üreme durumuna göre belirlenir. Bu nedenle, bir kadına bu “hakimiyet matriksi” nde sosyal konumuna bağlı olarak farklı miktarlarda güç verilir (Hill Collins, 1991). Ataerkil yapının evrenselliğinden söz edemeyeceğimizi belirten Hunnicutt’a göre ataerkil devletlerde kadın şiddeti farklı biçimler alabilmektedir (Hunnicutt,2009). Örneğin, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve İran’da görülen, evli kadınların öldürülmesi veya tahrir altında intihar etmesi olarak ortaya çıkan “çeyiz cinayetleri” Hindu ülkelerinde görülürken, Amerika Birleşik Devletleri’nde görülmemektedir (Menon, 2003). Ancak kadınlara tecavüz,

Amerika’da İngiltere’den daha çok görülmektedir (Messerschmidt, 1993). Ataerkilliği statik bir sosyal yapı olarak görmenin aksine Hunnicutt’ın da vurguladığı gibi farklı boyutları olan dinamik bir yapı olarak kabul etmek gerekmektedir (2009). Başka bir ifadeyle ataerki, diğer hiyerarşi ve tahakküm biçimleriyle ilişki çerçevesinde değerlendirilmelidir (Hunnicutt, 2009).

Sonuç ve Değerlendirme

Şiddet, Türkiye’de ve dünya genelinde önemi giderek artan bir toplumsal sorundur (Weaalen vd., 2002). Şiddet olgusuna; gücünün daha zayıf olana kendi iradesini kabul ettirmesi noktasında bakıldığında; kaynağının temelde eşitsiz güç ilişkileri olduğu söylenebilir (Başar ve Demirci, 2015). Şiddeti en çok yaşayan gruplar toplumsal düzlemde güç bakımından daha dezavantajlı olan; çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır (Polat, 2016).

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında şiddetin daha çok fiziksel şiddet boyutu üzerinden ele alındığı, genellikle ev içinde ya da ev dışında sadece kadınların şiddetin mağduru, erkeklerin ise fail olduğu ve bu çalışmaların genellikle kadına yönelik şiddete dair çözümler üzerine odaklandıkları görülmektedir (Aslan ve Şeker, 2013; Bakırcı, 2009; Çalı, 2012; Er, 2013; Karataş ve Kılıçarslan, 2013; Kocacık ve Çağlayandereli, 2009; Zara Page ve İnce, 2008).

Şiddetin toplumsal kaynaklarını derinlemesine sorgulamak açısından kullanılan ataerkil şiddet kavramı, şiddetin failinin yalnızca erkek olmadığı, bununla birlikte eril güçten pay alan/almaya çalışan ya da pay almasa bile eril gücün iktidarını içselleştiren kadınların da fail haline gelebileceği noktasında önem taşımaktadır. Bu doğrultuda toplumsal yapıda şiddetin boyutlarını, güç ilişkileri bağlamında geniş kapsamlı olarak analiz etmeye yönelik çalışmalarda sıklıkla referans verilen ataerkillik kavramı aracılığıyla (Barker, 2016; Fox, 1993;Hunnicutt,2009; Perilla, Frndak, Lillard, East, 2003); toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, baskı ve güç ilişkileri bağlamında şiddet ve şiddetin toplumsal olarak yeniden inşasına odaklanılmaktadır. Buna binaen ise şiddetin faili

olarak yalnızca erkeklerin görülmesinin bir yanığı yaratacağı hususu sıklıkla vurgulanmaktadır (Hunnicut, 2009; Fox,1993; Cavanaugh, 2012). Öte yandan ataerki, yalnızca aile kurumu içerisinde değil toplumsal yaşamın her alanında yer almaktadır. Yani şiddet olgusuna geniş bir perspektif sunan ataerki şiddet kavramı, eşitsiz güç ilişkilerinin şiddetin temelinde yattığı gerçeğine vurgu yapması açısından işlevseldir. Bu işlevsellik eşitsiz güç ilişkilerini doğuran kategorilerden toplumsal cinsiyet, yaş, etnisite, engellilik, göçmenlik, cinsel yönelim ve benzeri kategorilerin çoklu kesişimselliği bağlamında ortaya çıkar.

Bu noktada şiddetin toplumsal bir olgu olduğu gerçeğinden hareketle, şiddetin yeniden üretimi noktasında toplumsallaşma sürecinin önemini de vurgulanması gerekmektedir. Şiddetin temelinde var olan saldırganlık güdüsü farklı şekiller ardına gizlenerek ortaya çıkan bir davranış biçimidir (Özerkmen ve Gölbaşı, 2010). Dolayısıyla şiddetle etkin mücadelede şiddetin farklı toplumsal bağlamlardaki nedenlerinin derinlemesine sorgulanması gerekmektedir. Bu bağlamda toplumsallaşma, insanların gerek toplumun norm ve değerlerini, gelenek-göreneklerini, inançlarını, varsayımlarını özümseyerek, gerekse toplumsal rollerini gerçekleştirmeyi öğrenerek, toplumun mensubu haline gelmeyi öğrenme sürecidir ve bireyin tüm yaşamı boyunca devam etmektedir (Marshall, 2020). Toplumsallaşmayı sağlayan toplumsallaşma araçları ise, içinde önemli toplumsallaşma süreçlerinin meydana geldiği aile, eğitim, medya gibi toplumsal kurumlar ya da gruplardır (Giddens ve Sutton, 2019).

Toplumsal cinsiyet rol ve normlarının da toplumsallaşma süreci bağlamında değerlendirilmesi, şiddet kültürünün yaratılması ve yeniden üretilmesinin anlaşılması noktasında önem taşımaktadır. Fromm (2008)'un ifade ettiği gibi, "insanın doğuştan yok etme eğilimi taşıdığına, şiddet ve güç kullanma gereksiniminin insanın içinden doğduğuna inanırsak gittikçe artan vahşete karşı direncimiz zayıflayacaktır". Dolayısıyla erkeklerin doğuştan şiddete ve güç

kullanmaya eğilimli olduklarına, kadınların da yaratılışları itibariyle daha barışçıl ya da uzlaşmacı olduklarına inanmak, erkeğin ve kadının sistem dahilindeki konumlarını ve toplumsal cinsiyet rollerinin erkek ve kadın üzerindeki belirleyiciliği yok saymamıza sebep olacaktır. Hunnicutt (2009)'ın da belirttiği üzere cinsiyet hiyerarşileri her ne kadar ataerki sistemlerin merkezi örgütlenme özelliği olsalar da; yaş, ırk, sınıf, cinsellik, din, tarihi konum ve milliyet, cinsiyet statüsüne aracılık ederek eşitsiz güç dağılımına neden olmaktadır. Bir başka ifadeyle yapısal eşitsizlik yaratan unsurlar şiddet olgusunu anlamada göz önüne alınmadığı taktirde bu durum şiddetin toplumsal dinamiklerini anlamayı zorlaştırması ve şiddet sorununa yönelik çözüm önerilerinin kapsamını daraltması söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2015 Yılı Adli İstatistikleri (2015). Erişim adresi: <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/27820191140372015.pdf>, (Erişim tarihi: 18.02.2021).
- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2019 Adalet İstatistikleri (2019). Erişim adresi: <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1062020170359HizmeteOzel-2019-bask%C4%B1-%C4%B0SA.pdf> . Erişim tarihi: 18.02.2021.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Erişim adresi: <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/siddet2014/rapor/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>,(2014). Erişim tarihi: 15.02.2021.
- Akay, C. (2014). Romantik yakın ilişkilerde şiddetin öncülleri". *Nesne Dergisi*, 2(3): 1-9.
- Anthias, F. (2013). Intersectional what? Social divisions, intersectionality and levels of analysis. *Ethnicities* 13(1): 3-19.
- Aslan, M., Şeker, S. (2013). Aile içi şiddetin bir boyutu olarak kadına yönelik şiddet: toplumsal algı ve tutumlar. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 171-193.

- Audi, R. (1971). On the meaning and justification of violence, in Jerome A. Shaffer (ed.), *Violence*. New York: David McKay Company, 45–99.
- Bakirci, K. (2009). Aile içi veya birlikte yaşayanlar arasındaki şiddete iş hukuku araçlarıyla müdahale edilebilir mi?. *Çalışma ve Toplum*, 2: 111-120.
- Barker, G. (2016). Male violence or patriarchal violence? Global trends in men and violence, *Sexualidad, Salud y Sociedad (Rio de Janeiro)*, 22: 316-330.
- Başar, F., Demirci, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1): 41-52.
- Bufacchi, V. (2005). Two concepts of violence. *Political Studies Review* 3: 193–204.
- Boesten, J. (2012). The state and violence against women in Peru: Intersecting inequalities and patriarchal rule. *Social Politics*, 19(3): 361-382.
- Bograd, M. (1999). Strengthening domestic violence theories: Intersections of race, class and sexual orientation and gender. *The Journal of Marital and Family Therapy*, 25(3): 275-289.
- Boyacıoğlu, İ., Uysal, M.S., Erdugan, C. (2020). Psikolojik şiddetin ölçümü: Psikolojik istismar profilinin ve kadına kötü muamele envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması, *Psikoloji Çalışmaları*, 40 (1): 1-37.
- Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. İstanbul: Altan Basım.
- Brah, A., Phoenix, A. (2004). Ain't a woman? Revisiting intersectionality. *Journal of International Women's Studies* 5(3): 75-86.
- Brown, G. (2012). Ain't I a victim? The intersectionality of race, class and gender in domestic violence and the courtroom. *Cardoza JL&Gender*, 19 (14): 1-7.
- Buz, Sema (2007). Göçte Kadınlar: Feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, cilt:18, sayı:2, ss: 37-50.
- Calef, V., Weinshel, E. M. (1981). Some clinical consequences of introjection: Gaslighting. *Psychoanalytic Quarterly*, 50(1): 44-66.
- Cavanaugh, M. M. (2012). Theories of violence: Social science perspectives. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22(5): 607-618.
- Connell, R. W. (2016). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika*. (çev.) Cem Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çalı, H.H. (2012). Aile içi şiddet: Bir kamu politikası analizi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2): 1-25.
- Demez, G. (2005). *Kabadaydan sanal delikanlıya değişen erkek imgesi*, İstanbul: Babil Yayınlar.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Dinnerstein, D. (1976). *The mermaid and the minotaur: Sex arrangements and human Malaise*, New York: Harper and Row.
- Er, K. (2013). Kadına şiddeti besleyen kültür ve çözüm noktasında sosyal hizmetler, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1): 150-170.
- Esgün, U.İ. (1999). Makro iktidar, mikro iktidar ve hukuk. *Birikim* 118: 25-36.
- Euronews (2019). Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2019/04/26/dunya-saglik-orgutu-her-5-kadından-biri-cocukken-cinsel-istismara-ugruyor>, Erişim Tarihi: 22.02.2021
- European institute for gender equality (2020). Erişim adresi: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1083>, Erişim Tarihi, 23.02.2020.
- Fox, B. J. (1993). On violent men and female victims: A comment on dekeseredy and Kelly. *The Canadian Journal of Sociology*, 18(3): 321-324.
- Fromm, E. (2008). *Sevginin ve şiddetin kaynağı*. (Çev. Nalan İçten ve Yurdanur Salman), İstanbul: Payel Yayınevi,.
- Foucault, M. (2016). *Özne ve iktidar*, (Çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fu, M., (2015). What will it take to end gender-based violence?, *Women's Studies Journal*, 29 (2): 50-59.
- Genç Hayat Vakfı, Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması, (2012), Erişim adresi: <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/cocukların-ev-icinde-yasadıkları-siddet-arastirmasi.pdf>, Erişim Tarihi, 19.02.2021
- Geras, N. (1990). *Our morals, discourses of extremity*, London: Verso.
- Giddens, A. ve Sutton, P. W. (2019). *Sosyoloji*, (çev. Arzu Kayhan). İstanbul, Kırmızı Yayınevi, (2019).

- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal D., Altıntaş, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1):112-137.
- Gürkan, Ö.C. ve Çoşar, F. (2009). Ekonomik şiddetin kadın yaşamındaki etkileri". *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3): 124-129.
- Hill Collins, P. (1991). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness and The Politics of Empowerment*, New York: Routledge.
- Hooks, B. (2012). *Feminizm herkes içindir- Tutkulu politika-*, B.Aydın vd. (Çev), İstanbul: BGST Yayınları.
- Humphreys, C. (2007). Health inequalities perspective on violence against women. *Health Soc Care Community*, 15 (2): 120–127.
- Hunnicut, G. (2009). Varieties of patriarchy and violence against women: Resurrecting “patriarchy” as a theoretical tool. *Violence Against Women*, 15(5): 553-573.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (2019), Erişim adresi: <http://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/veriler/2869/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2018-veri-raporu>. Erişim Tarihi, 19.02.2021
- Kandiyoti, D. (2007). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karataş, Z. ve Kiliçarslan, F. (2013). Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde aile terapisinin rolü. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 109-128.
- Karınca, E. (2011). *Sorularla kadına yönelik aile içi şiddet*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 179.
- Kibria, N., (1990). Power, patriarchy, and gender conflict in the vietnamese immigrant community. *Gender & Society*, 4 (1): 9-24.
- Kocacık, F. ve Çağlayandereli, M. (2009). Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2): 24-43.
- Konda (2017). Toplumsal yaşamda şiddet ve travma raporu, Erişim adresi: <https://konda.com.tr/tr/rapor/toplumsal-yasamda-siddet-ve-travma/>. Erişim Tarihi: 11.02.2021
- Levi, M. ve Maguire, M. (2002). *Violent crime*. In: The Oxford Handbook of Criminology, Oxford: Oxford University Press: 795–843.
- Marshall, G. (2020). *Sosyoloji sözlüğü*. (çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü), İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mccall, L. (2005). The complexity of intersectionality. *Signs: Journal Of Women in Culture and Society*, 30(3): 1771-1800.
- Menes, J.R. ve Safranoff, A. (2020). Uncovering patriarchy in intimate relations. Domestic exploitation and violence against women in homogenous and mixed couples formed by native and migrant partners. *Violence Against Women*, <https://doi.org/10.1177/1077801220963877>.
- Menon, T.K. (2003). Crime against women in India: Violence within and without. *Philosophy and Social Action*, 29: 17-22.
- Messerschmidt, J. W. (1993). *Masculinities and crime: Critique and reconceptualization of Theory*, Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Millett, K. (1987). *Cinsel politika*. (çev. S. Selvi), İstanbul: Payel Yayınevi.
- OECD (2019). Society at a Glance, Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/soc_glance-2019-en.pdf?expires=1613999587&id=id&accname=guest&checksum=B5F1C940C8193D49738DBB131749F838. Erişim tarihi, 22.02.2021
- Özbay, C. (2013). Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak. *Doğu Batı Dergisi*, 63 : 185-204.
- Özerkmen, N. ve Gölbaşı, H. (2010). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 15: 23-37.
- Özüoğlu, P.K. (2019). Michel Foucault’nun iktidar ve özne kavramsallaştırmasına gözetim sorunu üzerinden bakmak: Black Mirror – Arkangel. *Selçuk İletişim*, 12 (2): 630-655.
- Palmen, R., Francoli, N., Öztürk, A., (2016). Wave: Kadına yönelik şiddet karşılaştırmalı raporu: İtalya, İspanya, Türkiye. Erişim adresi: https://notus-asr.org/wp-content/uploads/2016/05/WAVE_CR_TR_FINALE_7March2016-2-2.pdf. Erişim: Tarihi: 22.02.2021
- Patricia, L. (2012). Lateral violence in nursing. *Journal of Nursing Management*, 15 (3): 112-113, (2012).
- Perilla, J, L, Frndak, K, Lillard, D, East, C. A . (2003). Working analysis of women’s use of violence in the context of learning, opportunity, and choice. *Violence Against Women*, 9(1): 10-46.

- Pisa (2015). PISA 2015 results students' well-Being Volume III, Erişim adresi: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264273856en.pdf?expires=1613765638&id=id&accname=guest&checksum=F8E4983ABA8411D4FF5EACC5486CC678>. (Erişim Tarihi: 19.02.2021).
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1): 15-34. .
- Riga, P.J. (1969). Violence: A christian perspective. *Philosophy East and West*, 19(2): 143-153.
- Ritzer, G. (2013). *Sosyoloji kuramları*, (Çev. H. Hülür), Ankara: De-Ki Yayınları.
- Rogers, M.J., Follingstad, D. (2014). Women's exposure to psychological abuse: Does that experience predict mental health outcomes?. *Journal of Family Violence* 29(6):595-611.
- Russel, B. (1990). *İktidar*, (Çev: Mete Ergin), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Sancar, S. (2016). *Erkeklik: İmkansız iktidar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Scott, J.C. (1987). *Weapons of the weak: Everyday forms of peasant resistance*, Yale University Press.
- Thomas, L. (2018). Gaslight and gaslighting. *The Lancet Psychiatry*, 5(2): 117-118.
- Tredway, K. (2019). Serena Williams (And The Perception Of) violence: Intersectionality, the performance of Blackness and woman's professional tennis, *Ethnic and Racial Studies*, DOI: 10.1080/01419870.2019.1648846.
- Türk, H.B. (2015). Şiddete meyyalım vallahi dertten': Hegemonik erkeklik ve şiddet., (Der. Betül Yazar), *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* içinde, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları: 85-111.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2017). Aile yapısı araştırması. Erişim adresi: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869> (Erişim tarihi: 19.02.2021).
- United Nations Woman (2019). Progress of the World's Women. Erişim adresi: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2019/progress-of-the-worlds-women-2019-2020-en.pdf?la=en&vs=3512> (Erişim Tarihi:23.02.2021).
- UNICEF (2010), Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması, Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/media/5221/file/%20T%C3%9CRK%C4%B0YE'DE%20%C3%87OCUK%20%C4%B0ST%C4%B0SMARI%20VE%20A%C4%B0LE%20%C4%B0%C3%87%C4%B0%20C5%9E%C4%B0DDET%20ARA%C5%9ETIRMASI%20-%20C3%96zet%20Raporu%202010.pdf> (Erişim Tarihi: 23.02.2021).
- UNICEF (2017), Şiddet ile disiplin, cinsel İstismar ve cinayetler tüm dünyada milyonlarca çocuğun peşini bırakmıyor. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/unicef-%C5%9Fiddet-ile-disiplin-cinsel-istismar-ve-cinayetler-t%C3%BCm-d%C3%BCnyada-milyonlarca>. (Erişim Tarihi: 22.02.2021).
- Ünal, G. (2005). Aile İçi Şiddet. *Aile ve Toplum*, ISSN: 1303-0256, 7(2).
- Ünlü, S., Bayram, M., Uluyağcı, C., Uluyağcı C, Bayçu, S. (2009). Kadına yönelik şiddet: TV dizilerinde kadına yönelik şiddet. *Selçuk İletişim*, 5 (4): 96-104.
- Yavuz, F.M.; Dalkanat, N.; Gölge. B.; Müderrisoğlu, S. (2006). Eşcinsel erkeklere yönelik fiziksel şiddetin değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 20 (2), ss:15-21.
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and feminist politics. *European Journal of Women's Studies*, 13(3): 193-209.
- Walby, S., Armstrong, J., Strid, S. (2012). Intersectionality: Multiple inequalities in social theory. *Sociology*, 46(2): 224-240.
- Waaen, J., Goodwin, M.M., Spitz, M., Petersen, R., Saltzman, L. (2000). Screening for intimate partner violence by health care providers. *American Journal of Preventive Medicine*, 19(4):230-237.
- Weber, M. (2006). *Sosyoloji yazıları*. (Çev: Taha Parla), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Whaley, R, B. ve Messner, S, F. (2002). Gender equality and gendered homicides. *Homicide Studies*, 6(3): 188-210.
- Wies, J.R. ve Haldane, H. (2011). *Anthropology at the front lines of gender-based violence*, Vanderbilt University Press.

- Wolff, R. P. (1969). On violence. *The Journal of Philosophy*, 66(19): 601-616.
- Zara Page, A. ve İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (22): 81-94.